

Amsterdam, 6 februari 2017

L.S.

Wij schrijven u aan in het licht van het plenair debat over het wetsvoorstel *Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 20..* (hierna het wetsvoorstel) dat op woensdag 8 februari gepland staat.

De afgelopen periode hebben wij op meerdere plekken¹ gepleit voor een sterke verankering van het recht op bronbescherming in het wetsvoorstel. Wij waren blij te zien dat uw fractie zich hier ook sterk voor heeft gemaakt in de schriftelijke inbreng die op 30 december 2016 is gepubliceerd.

Wij hebben echter met teleurstelling kennis genomen van de afwijzende reactie van minister Plasterk op de voorstellen die zijn gedaan om de in artikel 27 van het wetsvoorstel opgenomen regeling – om de vertrouwelijke communicatie tussen advocaten en cliënten die als bijvangst wordt opgevangen terstond te vernietigen – ook van toepassing te verklaren op gegevens die betrekking hebben op de identiteit van een bron van een journalist. Ook het amendement van Kees Verhoeven over de bescherming van de journalistieke bron² wordt niet gesteund door de minister. De voornaamste reden die de minister hiervoor geeft, is dat het “[i]nvoeren van een vergelijkbare bijvangstregeling voor journalisten in de praktijk niet mogelijk [zal] zijn”, omdat de diensten niet in staat zouden zijn om te onderkennen wanneer een journalist of zijn of haar bron doelwit is van interceptie of surveillance. En “[e]r bestaat geen bijzondere bescherming voor een target om in vertrouwen met een journalist te kunnen communiceren” aldus de minister. Wij beoordelen deze argumentatie als zwak wanneer men dit afweegt tegen het belang van bronbescherming van journalisten dat hiermee gemoeid is. Dit belang wordt in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel expliciet erkend: *“Zonder die bescherming zouden bronnen ervan af kunnen zien om met de pers samen te werken bij het informeren van het publiek over zaken van publiek belang. De bronbescherming vervult op dit punt een essentiële rol in onze democratie.”*³ In feite draait de minister in zijn antwoord de bewijslast om. In plaats van dat de diensten in een voorkomend geval bewijzen dat het belang van bronbescherming minder zwaar weegt dan het publieke belang dat de diensten nastreven, moet de journalist of de bron van de journalist bewijzen dat hij aanspraak maakt op het recht van bronbescherming.

1 'Bescherm journalist tegen AIVD', Volkskrant, 17 november 2016; Interview Nieuwsbv, Radio 1, vrijdag 18 november; Interview Argos, Radio 1, zaterdag 10 december 2016.

2 'Amendement van het lid Verhoeven over de bescherming van de journalistieke bron', 21 december 2016, Kamerstuk 34588-10.

3 Memorie van Toelichting inzake wijziging wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, pagina 315.

Daar komt nog bij dat dit argument niet overtuigend is omdat er vanuit kan worden gegaan dat wanneer de diensten in staat zijn het target van onderzoek te onderkennen, zij ook in staat zijn – wanneer zij communicatie onderscheppen van een journalist – via een simpele *search* op social media te achterhalen wie werkzaam is voor een krant of medium. Om de praktische werkbaarheid voor de medewerkers van de diensten te verbeteren zou er ook voor kunnen worden gekozen om richtlijnen voor de praktijk op te stellen conform het model van de Code of Practice die door de Home Office in het Verenigd Koninkrijk is opgesteld over bescherming voor journalisten en hun bronnen in het kader van de uitvoering van de bevoegdheden onder de *Investigatory Powers Act*.⁴

In navolging van de Raad van State willen wij benadrukken dat met de voorgestelde regeling in het wetsvoorstel wordt afgeweken van de regeling die in het wetsvoorstel bronbescherming in strafzaken is voorgesteld. Zoals de Raad van State stelt kan in dat wetsvoorstel “de vordering van communicatiegegevens van journalisten slechts [kan] worden verkregen na machtiging door de rechter-commissaris. Dit toestemmingsvereiste strekt zich uit tot alle communicatie van journalisten en is daarmee ruimer dan het voorliggende wetsvoorstel, waarin slechts machtiging van de rechtbank nodig is als de uitoefening van de bijzondere bevoegdheden «is gericht op het achterhalen van de bron van de journalist». De Afdeling merkt op dat door de uitbreiding van de bronbescherming van journalisten in het strafrecht een verschil ontstaat met de bronbescherming in de Wiv, waarvoor onvoldoende motivering bestaat.”⁵

In een democratische en pluralistische samenleving hebben journalisten een speciale verantwoordelijkheid om de macht te controleren door middel van kritische verslaggeving en onderzoeksjournalistiek. Ze dienen daarmee de samenleving en helpen onregelmatigheden aan het licht te brengen. De vertrouwelijke communicatie tussen journalisten en hun bronnen die wordt gegarandeerd door het recht op bronbescherming is daarom essentieel. Wij doen daarom nog een laatste oproep aan u niet mee te werken aan de glijdende schaal die het wetsvoorstel dreigt te introduceren waarbij het recht op bronbescherming in toenemende mate wordt afgezwakt. Wij zijn ervan overtuigd dat wanneer het bovengenoemde amendement van het lid Verhoeven wordt overgenomen – zodat de gegevens die betrekking hebben op de identiteit van een bron van een journalist die als bijvangst worden opgevangen terstond dienen te worden vernietigd – de inlichtingendiensten voldoende armslag houden om hun taken uit te voeren, terwijl tegelijkertijd het recht op bronbescherming wordt gewaarborgd. De diensten zijn dan immers nog steeds in staat om inzage te verkrijgen in de communicatie van een journalist, inclusief de gegevens inzake de bron, middels de bevoegdheid in artikel 30 lid 2. Die bepaling zorgt ervoor dat er een handelswijze wordt gevolgd zoals het een rechtstaat betaamt: wanneer de rechter oordeelt dat in het voorliggende geval het publieke belang dat de diensten nastreven dient te prevaleren boven het recht op bronbescherming, dan kunnen zij deze communicatie inzien.

Tevens zouden wij nogmaals willen benadrukken dat wij ons grote zorgen maken over het *chilling effect* op de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid in Nederland dat het sleepnet zal hebben en dat bovengenoemde bedreiging van het recht op bronbescherming niet zou bestaan wanneer het sleepnet uit het wetsvoorstel zou worden geschrapt.

4 “Communications Data Draft Code of Practice”, autumn 2016, pagina's 44-49 *Applications for communications data relating to journalists and their sources* omtrent de te volgen procedures, via https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/557862/IP_Bill_-_Draft_CD_code_of_practice.pdf.

5 “Advies Afdeling Advisering Raad van State en nader rapport”, 31 oktober 2016, kamerstuk 34588-4, pagina 50.

Wij hopen dat deze punten u aanmoedigen tot de steun van uw fractie voor het amendement van het Lid Verhoeven en een actieve inzet in het plenair debat woensdag, zodat we straks een wet hebben met sterke waarborgen voor de journalistieke bronbescherming.

Met hoogachting,

Thomas Bruning, algemeen secretaris Nederlandse Vereniging van Journalisten
Marcel Gelauff, voorzitter Genootschap van Hoofdredacteuren
Otto Volgenant, voorzitter Studiecommissie Journalistieke Bronbescherming
Leon Willems, directeur Free Press Unlimited